

Kataluna Esperantisto

NUMERO 346 (112)
KVINA EPOKO
APRILIO-JUNIO 2008

*Krokodila renkontiĝo
en Arrot*

*Lingva antaŭkongreso
en Sabadell*

KEA dungas animanton

*Rapida esperanto-leciono
en Catalunya Ràdio*

Pri lingvaj rajtoj en Ĝenevo

*Conflictos ideològics
en el primer esperantisme*

*L'esperanto i la seva relació
amb alguns règims*

Per un debat lingüístic obert

Determinats fenòmens semblen haver esdevingut d'una manera natural, inevitable: els fets han portat a una situació que estava predestinada. Gran part de la polseguera aixecada pel darrer manifest en favor del castellà és que aquest parteix de pressupòsits d'aquesta mena, els quals impel·leixen els signants a protestar en contra d'un estat de les coses presumptament anòmal, on s'atempta contra una situació lingüística considerada lògica i desitjable. Per als defensors d'aquestes postures, en qüestions lingüístiques i culturals, és del tot legítim que s'apliqui la llei del més fort i el contrari esdevé un intent d'imposició d'una situació aberrant i artificial.

Fa una dècada el mateix debat es va establir, d'una manera més acadèmica i civilitzada, entre dues postures antagoniques. Robert Phillipson, amb el seu llibre *Imperialisme lingüístic*, denunciava l'ús de l'anglès com a forma de dominació, mentre que un altre lingüista, el reputat David Crystal, amb *L'anglès com a llengua global*, mostrava aquest idioma com un mitjà neutral de comunicació internacional. En particular, Phillipson, antic alt càrrec del British Council –l'organisme britànic encarregat de promocionar l'anglès a l'estranger–, ha esgranat en diferents obres seves com hi ha hagut, des de fa decennis, un esforç acuradament planificat per assolir la primacia mundial de l'anglès “sin que

Segueix a la pàgina 9

Nia disvastigo de esperanto

Jam pasis kelkaj monatoj, ekde tiam ke la katalunaj aktivuloj proklamis sian principaron. Ĝin ili disvastigis duintence: konigi la rezultojn de la koncernaj diskutoj, kaj atentigi la mondan esperantistaron zorgi pri siaj movadaj motivoj. KEA aprobis tiun principaron por klarigi la asocian idearon, tiel ke eblas konsideri, ke la asocio favoras ĉion kongruan al tiu principaro.

Finfarinte jam tiun laboron, la aktivuloj ekzorgis pri venonta paŝo: ĝisdatigi la reklamajn metodojn de la asocio. Necesas analizi la agadon de la lastaj jaroj, same pri penoj kaj pri rezultoj, kaj elpensi novajn pli fruktodonajn metodojn laŭ la valoroj de la asocio, konsidere niajn laborfortojn. Resume, la asocio klopodas disvastigi aprezon al lingvaj diversseco kaj ekologio per helpo de grava rimedo, nome esperanto. Antaŭaj spertoj montras, ke de niaj reklamaj mesaĝoj ne evidentas al la publiko la helpo de esperanto, kaj aldone la esperanto-movado plenas je reklamaj ekzemploj malatentantaj la lingvan ekologion. Asocie, aldone, ni preferas alitri aktivajn homojn, kiuj sumos al niaj laborfortoj.

Ni trovu klarigan esprimon, por tiu nia ligo inter la lingva ekologio kaj esperanto, tiel ke ni pli efike trafu la publikon kaj pli efike sukcesu konvinki per nia idearo. Jam okazis plurfoje debatoj pri tiu ĉi temo, kaj simile al la diskutoj pri nia principaro, ni esperas starigi ankoraŭ pliajn debatojn en venontaj renkontiĝoj kaj kongresoj.

Lluís Batlle i Rossell

En ĉi tiu numero kunlaboris: Darío Rodríguez, Ferriol Macip, Hèctor Alòs, Joan Català, Josep-Enric Peres Blesa, Llibert Puig, Lluís Batlle, Onjo Ĉernišova, Sjoerd Bosga, Xavier Margais, Ziko van Dijk.

Kataluna Esperanto-Asocio:

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la unua sekcio per n-ro 5785. Membro de FOCIR (Federacio de Katalunaj Organizaĵoj Internacie Agnoskitaj)

Peranto de: UEA (revuoj Esperanto, Kontakto kaj libroj), FEL (revuo Monato kaj libroj), IKEL (revuo Etnismo), La Kancerkliniko, La Ondo de Esperanto, Scienca Revuo, Komencanto, Juna Amiko, Internacia Pedagogia Revuo, La Gazeto, Fonto, Literatura Foiro, Heroldo. Ni peras ankaŭ aliajn revuojn.

Apartat/Poŝtkesto 1008
08200 Sabadell (Vallès Occidental), Catalunya/Katalunio
Tel. 937 109 636; Faks: 937 163 633

Ret-adreso: kea@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat
Ret-listo: Aliĝoj ĉe listestro@esperanto.cat

Kotizoj por la jaro 2008: individua abonanta membro, 60 eŭroj; pensiuloj: 50 eŭroj; individua subtenanta membro, 120 eŭroj; individua dumviva membro, 1200 eŭroj; kolektiva membro, 120 eŭroj; juna membro, 25 eŭroj.

Banko: Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona agència 461 Sabadell, kontonumero: 2100 0461 90 0200055053
IBAN: ES95 2100 0461 9002 0005 5053
Konto UEA: kaea-b
CIF: G-58338567

Plenumkomitato de KEA: Prezidanto: Llibert Puig i Gandia, vicprezidanto: Josep Franquesa; sekretario: Ferriol Macip i Bonet; kasisto: Àngels del Pozo Serrano; komitatanoj: Hèctor Alòs i Font, Gemma Armadans, Gerard Escuer, Ramon Perera.
Kontrola Komisiono: Núria Coll, Christian Pinard, Òscar Puig.

Kataluna Esperantisto:

Lluís Batlle i Rossell; esperantlingva revizianto: Hektor Alos i Font; katalunlingva revizianto: Josep Enric Peres i Blesa; kompostanto: Ferriol Macip i Bonet.

La artikoloj publikigitaj en Kataluna Esperantisto ne nepre esprimas la starpunkton de KEA, se ili ne estas subskribitaj ĝianome.

Kataluna Esperanto-Junularo:

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la tria sekcio per n-ro 102-AJUV. Landa sekcio de TEJO. CIF: G-58964461

Ret-adreso: kej@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat/kej
Ret-listo: Aliĝoj ĉe www.moviments.net/cgi-bin/mailman/listinfo/kej

Banko: Caixa d'Enginyers, kontonumero: 3025 0002 47 1433276794
IBAN: ES89 3025 0002 4714 3327 6794

Estraro: Prezidanto: Jordi Aromí; sekretario: Carles Verdugo; kasisto: Xavi Batlle; informado: Guillem Sevilla kaj Pau Climent; esperantaj rilatoj: Joan Català; ne-esperantaj rilatoj: Roger Sanjaume.

Impres a/Presita ĉe: Copisteria Garriga, Ronda Zamenhof, 98, Sabadell, (Vallès Occidental), tel. 93 727 25 55. Dipòsit Legal: B-27362 - 1982

Malkrokodila Krokodila renkontiĝo

Riskan nomon elektis por la renkontiĝo tuluzanoj. Timigan por eksterlandanoj. Surprize, la listo de aliĝintoj en la retpaĝo, kiun ni rigardetis pro scivolemo, aspektis impona: Alĝerio, Britio, Pollando, Ĉinio...! Ne povas esti, ke ĉiuj ĉi uloj planas krokodili! Ni englutis la hokon. Pli ol favore influis ankaŭ la prezo –nur 35 € por ĉio. Kvar tagoj en montaro, en dometo, kiun posedas esperantistoj, oni atendas maksimume 30 personojn... ni aliĝu rapide!

Kaj jen la 1an de majo ni venas al Arrot, piriinea vilaĝeto en departemento Arieĝo, 100 km sude de Tuluzo. Ni devas supreniri iom pli por atingi la gastejon Maraŭdo (la Maraude) kaj dum tio ĝuas belegajn vidaĵojn al la apuda valo kaj montoj ĉirkaŭ ĝi. Ni jam ne bedaŭras la faritan vojon. Ĉarma trietaĝa domo renkontas nin, ĉirkaŭita de siringaj arbustoj, kun herbejo kaj verando, en kiu babilas esperantistoj. En esperanto! Poiomete ni malkovras la sekreton de internacieco: multaj eksterlandanoj studas en Tuluzo kaj kuniĝis danke al Esperanto Kultur-Centro, kiu aktivas en la urbo. Fakte mi, mia edzo Lluís Batlle kaj Xavi Batlle estis preskaŭ la solaj partoprenantoj, venintaj el eksterlando. Preskaŭ, ĉar nin atendis surprizo renkonti junan ĉinon, kiu loĝas en Katalunio, partoprenante la projekton de Manel Vinyals pri interŝanĝo de katalunaj kaj ĉinaj futbalistoj. Lia koramikino studas en Tuluzo; ŝi estas filino de aktiva ĉina esperantisto kaj de infanaĝo spertis kontaktojn kun eksterlandanoj, venantaj per Pasporta Servo. Ni konatiĝas kun Guy, brito, kiu lernis esperanton perrete kaj unufoje kontaktis esperantistojn nevirtuale en Tuluzo antaŭ du monatoj. Emily, el Usono, apenaŭ balbutas en la internacia lingvo, sed ni ne aŭdas de ŝi eĉ unu vorton alilingve, ŝi venis por sperti la verdan etoson kaj verki universitatan laboron pri tio... Hejmetosa verando estas taŭga loko por babili kaj amikiĝi kun ĉiuj.

La renkontiĝo oficiale komenciĝis per solena malfermo de trinkejo. Kvankam vino kaj biero ne mankis, feliĉe la grado de ebriemo kongruis kun tiu de krokodilemo. Ŝajne fascina loka naturo grandparte anstataŭis alkoholon. Bongustajn manĝojn preparis la organizantoj mem. Speciala donaco estis gustumado de lokaj kapraj fromaĝoj kaj ŝaumvino, preparita laŭ aŭtentika maniero

ONJO ĈERNIŠOVA

kaj kun esperanto-etikedo. Lokon por dormi eblis elekti –ĉu surmatrace en la domo, ĉu en lignaj tendoj ĉirkaŭ la herbejo.

Kvankam vino kaj biero ne mankis, feliĉe la grado de ebriemo kongruis kun tiu de krokodilemo. Ŝajne fascina loka naturo grandparte anstataŭis alkoholon

La renkontiĝo ne celis densan programon, sed okazis, ekzemple, interesa prelego de Przemek, el Bjalistoko, pri la Eŭropa Volontula Servo (ec.europa.eu/youth/evs/aod/hei_en.cfm). Pere de ĝi li povis veni kiel volontulo al Esperanto Kultur-Centro de Tuluzo. Kristof organizis finnan ĵetludon, Mōlkky kaj Przemek strategian terenon ludon, kiun partoprenis ĉiuj generacioj –de la plej junaj infanoj ĝis iliaj gepatroj, kiel la esperanto-familio de Jorgos, Jani kaj iliaj gefiloj-denaskuloj.

Sed la plej ĉefa programero estis piedmigrado al ĉirkaŭa montaro. Ni vizitis grandegan impresan groton, supreniris monteton kun restaĵoj de antikva fortikejo, tie ni piknikumis kaj finfine

eksciis, kial la renkontiĝo nomiĝas krokodila. Apuda monto tute klare havas formon de tiu reptilio. “La krokodilo atente gvatas vin!” –atentigis la organizantoj.

Impetan montan riveron kaj ĝardenon de ŝtonaj skulptaĵoj ĉe ĝia bordo –tion ni trovis en senpaga subĉiela muzeo de loka artisto. Tre bonis freŝiĝi tie post laciga promenado sub suno!

Longega tago bezonis konvenan finon. Vespere ni ripozis ĉirkaŭ lignofajro, rostis viandon kaj legomojn kaj aŭskultis belajn kantojn en la okcitanana, franca, bretona kaj esperanto, akompanatajn per gitaro aŭ akordiono de Primael.

La lastan tagon ni iris al bazaro en apudan urbeton Engomer. Tie speciale por ni koncertis loka muzikgrupo. Antaŭ ol forveturi ni aĉetis bongustegajn kaprajn fromaĝojn en Arrot, la vendistino eĉ komprenis esperanton! Cetere, la kapran farmon eblas viziti, ĝi troviĝas inter la esperanto-gastejo kaj la vilaĝo.

Ni forveturis kun espero, ke sekvontjare oni denove vokos nin malkrokodili al tiu ĉi bela loko.

Onjo Ĉerniŝova

La tuttaga budo de KEA en Barcelono dum la Librotago, la 23an de aprilo.

Bud-maratono

Fine de aprilo kaj komence de majo okazis surstrata budmaratono. Dum la Librotago, la 23an de aprilo, KEA organizis tuttagan budon en Barcelono kaj, kunlabore kun la loka esperanto-centro, ankaŭ en Sabadell. Danke al la akirita sperto dum la pasintaj jaroj, tre senteble pliboniĝis la vendado kaj la kvanto da senpage distribuita materialo, kiuj vaste superis la prognozojn. Sabaton la 26an de aprilo, Centro de Esperanto Sabadell denove starigis budon en t.n. Festo de la Solidareco. Dimanĉon la 27an, Can Masdeu kune kun KEJ, aktive partoprenis la kulture feston en parko de la Guineueta, en Barcelono, per starigo de budo kun esperanta materialo, kaj aldonante prelego-debaton pri malaperantaj lingvoj kaj enkondukan atelieron al internacia lingvo esperanto.

fm

Sabadella omaĝo al Jaime Viladoms

Kiel dua aranĝo omaĝe al la eminenta loka esperantisto Jaime Viladoms (1913-1976), okazis oficiala memoriga kunveno jaŭdon la 17an de aprilo, en la teatro "Principal" de Sabadell. Surpodie kelkaj reprezentantoj de la organiza komisiono, sub la prezido de

WWW.VILADOMS.CAT

vicurbestroj Monge kaj Manau (mem esperantisto), memorigis al la publiko pleniganta la teatron la aktivadon de Viladoms en la diversaj aspektoj, en kiuj li partoprenis: politiko, muziko (li estis fervora admiranto de Beethoven), esperantismo kaj unuarange lia entuziasma sindediĉo al instruado.

Esperantistoj vaste partoprenis en la omaĝo, per la engaĝo de Núria Coll kiel prezentistino, kaj la teknika duopo Ferriol Macip kaj Josep Maria Milla, prezentanta mallongan filmon tuj post la interveno de Llibert Puig. Ili kunlaboris ankaŭ per filmado de la tuta aranĝo. Je la fino la urbestro proponis lunĉon al la ĉeestantoj.

La aranĝoj daŭros post la somera feriado: ekspozicio, libro kaj nia esperanto-kongreso.

lp

Lingva antaŭkongreso en Sabadell

La 29an kaj 30an de novembro okazos en Sabadell serio de rondaj tabloj pri lingvaj temoj organizitaj de KEA. La iniciato estas ligita al la deklaro de 2008 kiel la Internacia Jaro de Lingvoj fare de Unuiĝintaj Nacioj kaj sekvas interrompitan tradicion de la katalunaj kongresoj en la 1990aj jaroj organizi nacilingvajn aranĝojn antaŭ la kongresoj por la ĝenerala publiko.

Tiucele, oni planas la okazigon de tri rondaj tabloj pri la temoj "Kelkaj ekzemploj de la monda lingva diverseco: katalunaj proponoj", "La lingva diverseco en Katalunio: defioj kaj ŝancoj" kaj "Lingva diverseco kaj paco". Gvidos la rondajn tablojn la sociolingvistoj Gentil Puig-Moreno kaj Jordi Solé i Camardons kaj la politologo Jordi Armadans i Gil, direktoro de la Fondaĵo por la Paco. Oni antaŭvidas la partoprenon de reprezentantoj de la organizoj Linguamón, Linguapax, CIEMEN, de la Studgrupo pri Minacitaj Lingvoj (GELA), de la Asocio de Katalunlingvaj Sociolingvistoj (ASOLC) k.a.

Ĉiu ronda tablo konsistos el gvidanto kaj tri partoprenantoj, kiuj prezentos siajn starpunktojn, respondos al demandoj de la gvidanto kaj, fine, de la publiko.

ha

La principaro de KEA en La Ondo

La grava monata gazeto La Ondo de Esperanto, eldonata de Sezonoj el Kaliningrado, elstare prezentis la laste aprobitan principaron de KEA en la tria paĝo de sia maja numero. La gazeto raportas pri la plej gravaj esperantaj eventoj okazantaj en la tuta mondo, kaj ĝia publiko tre alte taksas la redaktoran laboron en la prezentado kaj kribrado de la publikigitaj artikoloj. Per unuaranga publikigo de la principaro, KEA-aktivuloj sentas konfirmon de la graveco de tiu laboro, ne nur por la medio de nia asocio, sed ankaŭ por la alilandaj esperantistoj.

red

ONJO ČERNISOVA

Ekspozicio pri la internacia lingvo en la modernisma foiro de Terrassa.

Unua kunveno de la nova estraro

La nova estraro de KEA kunvenis unuafoje la 24an de majo 2008 en Centro de Esperanto Sabadell. Pri la venontaj renkontiĝoj kaj kongreso de tiu ĉi jaro, ĝi aprobis realigi ajnokaze la lingvan antaŭkongreson prezentitan en tiu ĉi numero de Kataluna Esperantisto, kaj finakordigis la kongresajn gastojn. La estraro decidis ankaŭ la aranĝojn realigeblajn por la 2009a jaro, kadre de la centjariĝo de la Universala Kongreso en Barcelono, kiu inkluzivas koncertojn, rememoran reklamadon, Barcelonan printempan renkontiĝon, kaj kunlaborojn kun Linguamón. Ferriol Macip ĉesos en sia posteno kiel asocia dungito post la kongreso, kaj la estraro decidis serĉi anstataŭanton ekde tiu ĉi numero de la revuo. De la kunveno rezultigis ankaŭ novaj ideoj por pli fruktedone reklami esperanton, kaj en budoj kaj tra aliaj rimedoj konataj, sed ankoraŭ ne esploritaj.

red

Esperanto en la Modernisma Foiro en Terrassa

La 10an kaj la 11an de majo okazis festivalo en Terrassa dediĉita al la tempo de Modernismo kaj ĉi-foje esperantistoj kontribuis al ĝi. Malbonŝance fortaj pluvegoj malpermesis instali budon, kiel planite. Por la programo estis proponitaj du prezentoj pri esperanto –unu por infanoj kaj la alia por plenkreskuloj. Ambaŭ okazis en bela modernisma domo (Casa Jacint Bosch). En la prezentejo loka biblioteko preparis ekspozicion pri la internacia lingvo: du vitrostan-

dojn kun libroj, revuoj, poŝtkartoj, vortaroj, aldone ornamitaj per objektoj de la epoko. Al la leciono por plenkreskuloj venis kvar personoj, kaj la prezenton gvidis Lluís Batlle. Unu revenis sekvan tagon por aĉeti kelkajn librojn, profite la okazon, ke ni havis la materialon de la ne starigita budo. Al la leciono por infanoj venis familio el Sabadell jam konanta esperanton. Por ilia filo Anna Raventós kaj Roger Sanjaume prezentis fabelon “La leono kaj la muso”.

oĉ

KEA dungas animanton

Por helpi la aktivigon de la asocio, kaj pro ĉeso de la nuna animanto en sia posteno, la estraro de KEA serĉas novan dungitan oficiston. Oni celas, ke ties taskoj tute ne anstataŭu tiujn de la nunaj aktivuloj, nek estu ekzakte la samaj de la ĝisnuna dungito, sed, male, ke tiu kompletigu ilin kaj larĝigu la rondon de kunlaborantoj kaj okupiĝu ĉefe pri informado kaj organizado de aranĝoj.

Tiu animanto de la asocio laboros averaĝe po tri horojn labortage, plejparte en sia hejmo, kun elasta horaro. Oni postulas bonajn sciojn de la kataluna kaj de esperanto kaj sperton en la uzado de komputilo (ĉefe de verkilo kaj retpoŝtilo). La kandidato devos montri iniciatemon, ĉar kvankam la estraro helpas plani la laboron, memstara laboranto devas havi tiun kvaliton.

Elekto de kandidato okazos inter la fino de novembro kaj komenco de decembro, por posta enposteniĝo je la 1a de januaro 2009.

Interesatoj bonvolu kontakti la sekretario de KEA antaŭ la 15a de novembro. Ili sendu mallongan vivprotokolon al kea@esperanto.cat aŭ al la poŝta adreso de la asocio, Apartat 1008, 08200 Sabadell.

Ĉefenirejo de la tuluza
"Ostal d'Occitània"

VINIFEDIO

Rapida esperanto-leciono en Catalunya Ràdio

Nokte, en la ĉefa radioelsendejo de Katalunio, okazas la programo "Fet a posta" (Intence farite), en kiu homoj interŝanĝas konojn kaj spertojn elsendate de radiaj profesiuloj. Ĉirkaŭ la 2a nokte, la 13an de majo Jordi Aromí instruis lecionon de esperanto al interesita aŭskultanto, ĉe kafotaso surstrate antaŭ trinkejo. La raportistoj registris kaj elsendis la plej interesajn partojn, tiel ke ankaŭ la radia aŭskultantaro profitu la lecionon. Rimarkeblis, kiom la lernanto, spertulo pri klasika filologio, jam interesiĝis antaŭe pri la temo. Tiel li faris ofte trafajn demandojn, kaj klopodis plej profiti la lecionon de spertulo pri esperanto. Ne mankis laŭdoj ankaŭ al Jordi, kiu laŭ radiaj ŝablonoj malkutime montris esperanton. Li ekzempligis per malsamaj registroj kaj esprimoj facile kompreneblaj por katalunoj, kun rimarkeble juneca kaj amuzema sinteno. Sen malhelpo de la aliaj komentantoj pri la leciono, Jordi povis libere prezenti la lingvon kaj la stilon kiel li ĝin uzas.

red

Finpretigita la paĝaro de KEJ kaj VEJ

Komence de junio KEJ kaj VEJ aktualigis sian asocian retpaĝaron al la libera programaro Drupalo por modernigi diversajn ties kapablojn. Antaŭe oni uzis la sistemon

"Pmwiki", kiu estas libera vikio, kie ĉiuj membroj de ambaŭ asocioj povis aldoni artikolojn, korekti informojn ktp. Tamen nun per Drupalo la ebloj estas pli altkvalitaj. Interalie, la paĝara sistemo havos kontrolon de rubaj aŭ ĝenaj mesaĝoj, akceptos multajn registritajn uzantojn, por ke ĉiu povu redakti kaj sendi artikolojn, kaj permesos publikigi en agendon la aranĝojn de la asocio.

jc

Pri lingvaj rajtoj en Tuluzo

Surbaze de la stranga jura situacio de la okcitana, Ferriol Macip prelegis por okcitanlingva publiko en "Ostal d'Occitània" [ustál d'utsitánjo] en Tuluzo la pasintan 6an de junio. La leĝo rilate la okcitanan lingvon estas kurioza, ĝi estas oficiala ekster sia lingva teritorio (Katalunio), sed neoficiala en plejparto de ĝia lingvo.

Post la prezento de la jura situacio de la lingvo, ekis debato, kie la partoprenantaro aktive diskutis pri lingvaj rajtoj. La ĉeesto de esperantistoj helpis pridiskuti kaj pozitive taksii la esperanto-movadon.

Krom instrua kaj riĉiga, la debato iĝis ankaŭ amikiga kaj kelkaj partoprenantoj kune vespermanĝis kaj ĝuis la okcitanan noktan etoson de Tuluzo.

"Ostal d'Occitània" estas okcitana kulturcentro en Tuluzo, konsistanta el du renovigitaj domegoj kaj kortoj. Ĝi funkcias ekde decembro de 2006 kiel asocia labor-loko, disvastigejo, librovendejo, biblioteko, ekspoziciejo, prelegejo kaj spektaklejo. En ĝi ankaŭ troviĝas la sidejoj de pluraj asocioj, lernejoj, grupoj kaj organizoj.

La skipo de KIS-TV ĉeestis la aranĝon cele al pretigo de raporto pri Tuluzo.

fm

Por esperanto per la okcitana

La 7an de junio, la fama kantisto Joan-Marc Leclerq (JoMo) organizis en Tornahuèlha (Okcitanio) konferencon pri la valoroj de esperanto. La partoprenantoj ĝuis prelegon de Jacme Taupiac, kiu okcitanlingve prezentis la internacian lingvon per tre interesa kaj

La Terreta

Valencia trinkejo

Travessia de Sant Antoni, 11
08012 Gràcia (Barcelono)

prilaborita prelego, kiu vekis grandan interreson. Taupiac estas lingvisto kaj verkisto, kiu kontribuis al ĝisdatigo de la okcitana gramatiko kaj al ĝia lingva normigo kaj normaligo. Sekve, Ferriol Macip, starigis debaton pri lingvaj rajtoj ĝis oni konkludis, ke ja temas pri homaj rajtoj. Finis la aranĝon koncerteto de JoMo.

fm

Mitologia Vortaro

La *Vortaro pri greka kaj romia mitologio* de Pierre Grimal aperis en kataluna traduko de la specialistoj pri klasikaj lingvoj Joaquim Gestí, Andreu Martí kaj nia samasocio Montserrat Franquesa. Temas pri klasika verko eldonita por la unua fojo en 1951, tamen plurfoje reviziita de la aŭtoro, forpasinta en 1996, kiu atingis sian 15an franclingvan eldonon en 2001. La tradukintoj elektis en kelkaj grekaj nomoj la latinan varian-ton (*Ulisses* anstataŭ *Odisseu*) aŭ adoptis la popularan akcentadon anstataŭ la kleran (*amazona* anstataŭ *amàzona*, aŭ *Harmonia* anstataŭ *Harmònia*). Entute la verko entenas pli ol 4000 proprajn nomojn, kaj aldonas riĉan referencaron de la greka kaj latina literaturoj kaj de la aŭtoroj menciataj ĉiun mitologian personon.

ha

Majorkaj esperantistoj en La Marxa del Tren

Kelkaj membroj de la majorka esperantistaro, la 8an de junio, partoprenis la gajan aranĝon “La Marxa del Tren”, organizitan de Plataforma en Defensa del Tren, en kiu ili iris trajne de diversaj punktoj de la insulo ĝis Manacor, kaj poste promenis ĝis la vilaĝo de Sant Llorenç. Fininte la marŝon, ĉiuj revenis denove trajne al siaj hejmoj post tuttaga kuna sana diboĉo kaj nombra subteno al la organizantoj.

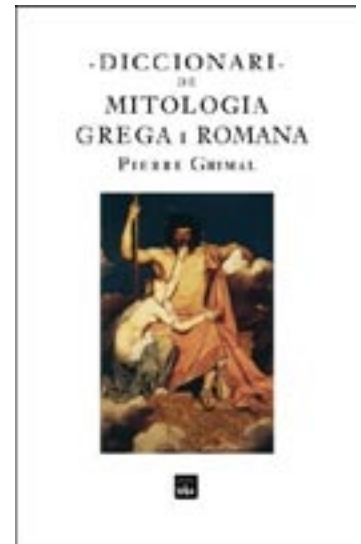
red

Simpozio pri lingvaj rajtoj en Ĝenevo

La 24an de aprilo okazis en la sidejo de Unuiĝintaj Nacioj en Ĝenevo Simpozio pri Lingvaj Rajtoj, organizita de Universala Esperanto-Asocio. En ĝi prelegis la fama

lingvistino Tove Skuttnab-Kangas, kiu defendis sian tezon, ke subpremo de la lingvaj rajtoj estas genocido, laŭ pluraj el la difinoj de Unuiĝintaj Nacioj pri genocido. Siavice, la lingvo-ekonomikisto François Grin skizis, kiel fariĝus la lingvaj rilatoj en Eŭropa Unio, se oni plu permesus la uzadon de ĉiuj nunaj oficialaj lingvoj, sed instigus la komprenon de proksimaj lingvoj, anstataŭ la nuna, praktike malaperinta, sistemo de traduko de ĉiu lingvo al ĉiu alia. Alia lingvo-ekonomikisto, Michele Gazzola, prelegis pri la lingvaj sekvoj de la nuna Bulonja Plano por harmoniigi la universitatajn studojn en 35 eŭropaj ŝtatoj kaj atentigis pri la plianglalingvigo de la universitataj kursoj kaj eldonaĵoj, kiel kaŝa konsekvenco de la deviintaj mezursistemoj, kiujn ĝi inkluzivas por mezuri la bonecon de la centroj kaj distribui la monon, por favori la principe plej elstarajn explorejojn. La prelegoj inkluzivis ankaŭ intervenojn de reprezentantoj de pluraj indiĝenaj popoloj de Ameriko (alaskaj, kolombiaj kaj mapuĉoj) kaj la tie loka lingva malplimulto, la arpitanoj. La prelegoj okazis ĉefe en la franca kaj la angla, kvankam ankaŭ esperanto estis uzata. Samtempa traduko estis provizata en la tri lingvojn. Inter la kelkdeka publiko, partoprenis tri KEA-membroj: Josep Franquesa, Montserrat Franquesa kaj Hèctor Alòs.

ha

La Vortaro pri greka kaj romia mitologio de Pierre Grimal aperis en kataluna traduko de la specialistoj pri klasikaj lingvoj Joaquim Gestí, Andreu Martí kaj nia samasocio Montserrat Franquesa.

La 24an de aprilo okazis en la sidejo de Unuiĝintaj Nacioj en Ĝenevo Simpozio pri Lingvaj Rajtoj, organizita de Universala Esperanto-Asocio.

HÈCTOR ALÒS

Interreta anguleto

Mazi en Gondolando. La filmo estas esperanta adapto de fama kurso de la brita BBC. Ĝi estis eldonita kiel vidbendo, sed nun ĝi estas tute elĉerpita. Kvankam la kompleta filmo elŝuteblas per *eMule*, tio ne estas tro konsilinda, ĉar estas malmultaj fontoj kaj la elŝuto eterniĝus. Ĝi spekteblas ankaŭ per Youtube (demandu en la *Youtube*-serĉilo: Mazi en Gondolando). La usona Universitato de Rochester adoptis ĝin por siaj esperanto-kursoj, kaj aldonis la tekstojn de la filmo kun anglalingvaj klarigoj laŭ pdf-formato. Per la paĝo de Enrique Elleberg eblas elŝuti la ses partojn de la filmo kaj la tekstojn. La filmo estas laŭ formato *.qt* (Quick Time), sed oni povas ankaŭ facile ŝanĝi la sufikson al *.flv* por spekti ĝin per legiloj tiuformataj: esperantofre.com/edukino01e.htm

La usona esperantisto Cleeve Lendon (Klivo), laboranta nun en Japanio kiel komputila programisto, aktualigis sian esperantan programon "Grafikilo". Li difinas ĝin tiel: "Grafikilo 7 estas simpla grafik-programo por esperantistoj. Ĝi speciale utilas por meti etiketojn sur mapojn kaj diagramojn, fari kartojn, kaj tiel plu. Ĉar ĝi estas Ĝava-programo, Grafikilo 7 funkcias sub diversaj mastrumaj sistemoj; ĝi estis testita sub Vindozo 98, XP, Vista, GNU/Linuxo (Ubuntu), kaj Mak OS

X." Oni povas elŝuti tiun interesan ilon el la adreso: www.012.upp.so-net.ne.jp/klivo/grafikilo7

Pri la ĉiam tikla problemo de la tajpado de esperanto-literoj, Anton Oberndorfer atentigis pri alternativo al la konata programo "Ek", kvankam ankaŭ valida nur por Vindozo. Temas pri "Microsoft Keyboard Layout Creator" per kiu oni povas rapide kaj facile modifi laŭdezire nacian klavarprogramon kaj aldoni ekz. klavokombinojn por produkti specialajn literojn. Tiu ilo estas senpage elŝutebla el: www.microsoft.com/globaldev/tools/msklc.msp

Kaj laste, sed ne balaste, permesu al mi memreklamon. Temas pri retpaĝo kreita de mi, kiu enhavas ligilojn al multaj kursoj kaj vortaroj, precipe en iberiaj lingvoj. Konkrete por katalunlingvanoj ĝi havas ligilojn al la kurso de ILEI-Cat, al tiu de Jorge Hess katalunigita de Pau Climent, al la vortaro de Alòs-Carbonell kaj al la aŭtomata tradukilo kataluna-esperanta Apertium. Vi trovos ĝin en la adreso: www.telefonica.net/web2/dariorls/kursoj.html

Darío Rodríguez

Laste aperis en KIS-TV

Jaume Viladoms, instrupasia movadano

Jen raporto pri la esperantista flanko de Jaume Viladoms i Valls (1898-1978). Laborista aktivulo kaj disidentulo de la reĝimo de Franco, Viladoms dediĉis sian vivon al instruado de sciencoj kaj humanismaj studoj, ĉefe al proletaro, kaj tial li estis persekutita de la frankismo. Ĉi-jare, okaze de la 50-a datreveno de la lernejo Jaume Viladoms, la urbo Sabadell omaĝas lin, kaj la skipo de KIS-TV kunlaboris en la omaĝo per la kreado de tiu ĉi filmeto.

La pasintan ĵaŭdon la 17an de aprilo je la 19a horo en la solena teatro Principal de la urbo Sabadell, okazis ceremonia omaĝo al Jaume Viladoms i Valls. Laŭ la titolo "Jaume Viladoms, instrua pasio", homoj konintaj persone la instruiston atestis kaj prelegis pri la diversaj flankoj de tiu homareca homo, kiu estis fondinto kaj motoro de la lernejo en Sabadell nuntempe no-

mata Jaume Viladoms. Krom liaj emoj socialisma, muzika kaj instrua, oni reliefigis la esperantistecon de Viladoms. Tiucele Llibert Puig prelegis kaj oni spektis tiun ĉi filmeton. Kiam li estis ok-jara, Jaume Viladoms i Valls jam parolis esperanton, kaj naŭ-jara li korespondis kun esperantistoj el la tuta mondo. Li estis marksisma aktivulo kaj havis grandan kapablon memlerni, pro kio li fariĝis altnivela instruisto same pri sciencoj kiel pri humanismaj studoj. Li instruadis matematikon, fizikon kaj metalurgion al laboristoj post la laborotempo, kaj al kiu ajn deziris lerni. Tio, ke li instruis en la kataluna esperanton kaj malpermesitajn fakojn kiel materiismon, kondukis lin en malliberejon, kie li plu instruis. En Sabadell, la kvanto de lernantoj plinombriĝis tiom, ke li devis trovi novajn ejojn. Finfine li povis krei la lernejon Delta, nuntempe nomatan Escola Jaume Viladoms, kiu ĉi-jare festas sian 50an datrevenon.

kataluna inform-servo televida

www.esperanto.cat/kistv

Ve de la portada

se note el cuidado”, com deien altres. De fet, l'economista François Grin ha estudiat els guanys que l'anglès, en tant que llengua hegemònica mundial, reporta a la Gran Bretanya i, segons una anàlisi preliminar volgutament molt prudent, fixa que es tracta pel cap baix de vora vint miliards d'euros l'any, l'1% del seu PIB.

Per la visió lliuremercadista de les llengües i cultures, ens trobem davant d'uns fets que s'han esdevingut d'una manera o altra i amb els quals ens toca conviure. És més, per als seus defensors, l'anglès –en tant que llengua que ha esdevingut, diuen, universal– està en vies de perdre les connotacions culturals dels seus països d'origen i està essent assumit arreu del món per a vehicular les diferents cultures locals. Daniel Spichinger, en el seu estudi sobre l'“apropiació” de l'anglès en diferents països d'Àfrica i Àsia, ens llista diferents casos en què és utilitzat per a difondre determinats trets culturals propis entre la població del país –per exemple, en llibres de text escolars.

En determinats llocs, però, l'anglès no es veu encara prou “culturalment neutral”, com per exemple per a un bon nombre de ciutadans de l'Europa continental. Això pot tenir una solució des del punt de vista de la planificació lingüística: si l'anglès té, entre altres, una norma britànica, una dels Estats Units i una d'australiana, per què no construir-ne una de nova, “continental”, que pogués ser més fàcilment assumida com a pròpia per aquestes persones? Aquesta norma, a més, tindria en compte determinats errors típics que cometen aquests parlants d'anglès com a segona llengua i que passarien a ser considerats una variant admissible de la llengua. Així segurament aquestes persones se sentirien més a gust en un idioma que tindria una variant pròpia per a la seva àrea geogràfica. Aquesta opció és defensada per Barbara Seidlhofer, professora d'anglès i de lingüística aplicada a la Universitat de Viena.

D'altres investigadors, amb el mateix pensament de fons, opten per abordar la qüestió de manera ben diferent. El catedràtic d'economia i ètica social de la Universitat Catòlica de Lovaina, Phillipe van Parijs, defensa que la construcció europea i els fonaments democràtics de les seves institucions

GREG WHALIN

Una bona acadèmia d'anglès et pot canviar la vida, tal i com s'anuncia en aquest vagó del metro de París.

necessiten una llengua comuna per a tots els habitants de la Unió Europea –una llengua que, per a ell, només pot ser l'anglès. És conscient, però, que aquesta tria “confereix, i conferirà sempre, un avantatge considerable a aquells qui tenen aquesta llengua com a materna” i que “la difusió del coneixement de l'anglès afavoreix la difusió dels continguts inicialment expressats en anglès”. Van Parijs, però, és especialment sensible a un altre fenomen: “com més s'aprofundeix el desig d'aprendre anglès i la capacitat de funcionar en anglès, més augmenta l'atracció cap als països de llengua anglesa per part de les persones altament qualificades”. És a dir, que la fuga de cervells cap als països anglòfons és més gran, com més avança el coneixement de l'anglès –una variable que Grin no té en compte en la seva anàlisi entre diferents altres que esmenta, però no quantifica econòmicament, com l'avantatge dels anglòfons en les discussions comercials, científiques o polítiques, o en l'assoliment de càrrecs de major responsabilitat i decisió en les empreses i institucions multinacionals per raó de la seva major competència lingüística en l'idioma dominant. Tanmateix, malgrat les reticències, Van Parijs advoca decididament per avançar en la bilingüïtzació en anglès de tots els europeus.

Com més s'aprofundeix el desig d'aprendre anglès i la capacitat de funcionar en anglès, més augmenta l'atracció cap als països de llengua anglesa per part de les persones altament qualificades

Al llarg de la història s'han anat succeint desenes de llengües internacionals, segons la potència imperial de torn

Crystal, Seidlhofer, Van Parijs són exemples de l'enorme treball acadèmic que s'està produint en la línia de presentar la supremacia de l'anglès com a fet natural i desitjable. Tanmateix, tot i que en els últims vint anys s'hagi avançat considerablement en la direcció de preparar l'opinió pública a combregar amb aquestes idees, encara la situació no apareix prou madura per a oficialitzar-la obertament. Així, formalment, la Unió Europea manté la ficció de 23 llengües oficials de mateix rang al Parlament Europeu i mira cap a una altra banda quan els programes europeus Sòcrates i Erasmus –formalment amb l'objectiu de promocionar els intercanvis culturals i lingüístics entre estudiants– són tergiversats i hegemonitzen encara més l'anglès com a llengua de relació. Al mateix temps, per a aquests estudiosos, és fora de lloc considerar si la probable no-sostenibilitat d'un model basat en llengües hegemòniques i llengües subordinades, el qual, en un món cada vegada més globalitzat, ens aboca a la desaparició massiva de llengües i cultures. En tant que fet natural i desitjable, només es pot pensar en algunes cures paliatives o, simplement, en documentar com més ràpidament millor tot allò que, amb tota seguretat, desapareixerà ben aviat. Enfront d'aquesta opinió dominant, investigadors com François Grin o Michele Gazzola, de la Universitat de Ginebra, proposen sistemes per a, com a mínim, redistribuir els guanys que aconseguixen els països anglosaxons amb la seva supremacia lingüística.

Per als defensors de l'hegemonia de l'anglès, encara no ha arribat l'hora d'encetar un de-

bat franc i obert sobre l'organització lingüística de les organitzacions internacionals: la llei de la selva actual els permet guanyar més i més terreny, de manera que cada vegada sembli més difícil canviar l'estat de les coses. No ens enganyem, però: al llarg de la història s'han anat succeint desenes de llengües internacionals, segons la potència imperial de torn i, tot i que alguns ho defensen, res no fa semblar l'anglès excepcional, de manera que el xinès mandarí té gairebé tots els números per a ser la següent llengua dominant de la llista. Podem recordar també que de poc va servir a França avortar el debat lingüístic que es va encetar entre guerres a la Lliga de les Nacions, esperant que el francès mantindria així la seva hegemonia. Ben al contrari, observem uns perillosos paral·lelismes en les ideologies que sustenten les llengües hegemòniques, siguin les que siguin i tinguin l'àmbit territorial que tinguin: per a uns, l'anglès apareix naturalment com a llengua comuna de relació i, consegüentment, cal abocar-se a bilingüitzar-s'hi per a no quedar despenjats d'una economia globalitzada, la qual cosa implica augmentar considerablement el grau d'exposició de les noves generacions a aquesta llengua: amb un aprenentatge més primerenc (si pot ser, en edat preescolar), amb assignatures en anglès a l'escola, a l'institut i a la universitat, amb colònies de vacances en anglès, amb el lleure en anglès (no solament la música, els videojocs i Internet, sinó també els programes de la televisió pública), etc. Al cap i a la fi, es tracta d'un procés sorprenentment semblant al que, amb l'empenta de la Il·lustració del s. XVIII, va vernacularitzar les llengües oficials en un bon nombre de països europeus –per al bé dels seus ciutadans i dels respectius països, és clar. Uns postulats que, a més, resulten xocants quan alguns encara avui les pretenen aplicar en marcs més reduïts a altres llengües, com el francès o l'espanyol, fonamentant-se també en les mateixes preteses lògica, naturalitat, innocuïtat i, per descomptat, absoluta manca de qualsevol mena de rerefons ideològic.

Parlem obertament, doncs, d'allò que s'amaga en l'aparent manca d'opció que se'ns està inculcant. Discutim els avantatges i els inconvenients de les alternatives existents, la seva viabilitat i la manera en què podrien posar-se en marxa. Prenguem decisions amb coneixement i amb consciència de fer-ho. □

Conflictes ideològics en el primer esperantisme

Hèctor Alòs i Font

Umberto Eco, en la seva brillant anàlisi de la història de les llengües construïdes, constata una diferència entre l'esperanto i les llengües planificades coetànies: "La major part de les altres llengües internacionals [del seu temps] aspiraven a presentar-se com a ajudes pràctiques, mentre que l'esperanto havia recuperat els elements d'aquella tensió religiosa i irenista que havia caracteritzat les recerques de la llengua perfecta, almenys fins al segle XVII." Malauradament, no aprofundeix a analitzar-ne les causes ni les conseqüències, però nosaltres ens preguntem si potser aquest fet està relacionat amb un altre de cabdal en la investigació interlingüística: al llarg de la història s'han publicat –i es publiquen encara– centenars de projectes de llengües construïdes¹, d'entre els quals l'esperanto sobresurt clarament per la quantitat de parlants i publicacions². Poden estar relacionats la ideologia zamenhofiana, en aparença diametralment oposada al racionalisme francès, i l'èxit relatiu de la llengua? Per donar elements per a respondre a aquesta pregunta, esbossarem aquí l'entorn de Zamenhof, que prefigura el seu pensament. Veurem com és de diferent del nostre i del dels esperantistes francesos de l'època i entendrem millor les raons del conflicte que es va originar – conflicte encara latent en el moviment esperantista actual.

“Sóc jueu i tots els meus ideals, el seu naixement, maduració i obstinació, tota la història de les meves constants lluites internes i externes, totes estan lligades indistingiblement amb la meva condició de jueu. (...) Parlar amb detall de la meva vida i la història de les meves idees sense repetir constantment la meva condició de jueu seria gairebé impossible.” Així s'expressava Lejzer Zamenhof, l'iniciador de l'esperanto, en la seva carta a Michaux del 21 de febrer de 1905.

Malgrat que molts dels seus seguidors van ocultar tant com van poder aquesta seva condició de jueu, Zamenhof no sols no l'amagava pas, sinó que en algunes ocasions en feia bandera. Ell mateix va reflexionar al llarg de la seva vida sobre els seus orígens i el seu entorn amb anàlisis que fan llum sobre la seva ideologia i com aquesta va evolucionar al llarg de la seva vida.

Zamenhof veia tres nivells d'estratificació nacional, que donen idea de la complexitat de la societat on vivia. Ell els anomenava 'ètnic' (*genta*), 'nacional' (*nacia*) i 'estatal' (*regna*), segons una triple gradació polític-nacional: era jueu, vivia a Polònia, la qual formava part de l'imperi rus. Aquests tres nivells tenien associades diferències lingüístiques (jiddisch, polonès i rus, respectivament) i religioses (hebraisme, cristianisme

catòlic i cristianisme ortodox). Ell mateix, però, no tenia com a llengua pròpia la seva llengua ètnica, sinó el rus (que és la llengua que va rebre dels seus pares i va transmetre als seus fills). En una carta de 1906 diu, però, que la seva llengua principal és, en aquell moment, el polonès. Al llarg de la seva vida, doncs, s'opera un canvi lingüístic, si més no segons les seves afirmacions.

La seva llengua ètnica, el jiddisch, estava sociolingüísticament subordinada, tot i que la gran majoria dels jueus de l'imperi rus eren monolingües. El seu avi i el seu pare, adscrits al moviment de la Haskalà o il·lustració jueva, van deixar d'utilitzar el jiddisch com a llengua familiar i van adoptar el rus –llengua del poder. El rus era molt minoritari a la seva Lituània natal, però tanmateix era ben present a les ciutats (on, en canvi, el lituà sovint tenia menys parlants que el jiddisch, el polonès i el rus). El jiddisch, a més, estava en situació de diglòssia respecte l'hebreu. Segons el lingüista Tsuguya Sasaki, especialista en jiddisch i hebreu, el treball de Zamenhof sobre l'esperanto està plenament relacionat amb aquest fet. Abans, però, de publicar la seva gramàtica de l'esperanto, el 1887, va treballar sobre el jiddisch, del qual en va escriure la primera gramàtica feta per un jueu, que es va publicar després de vint anys de romandre en un calaix.

Zamenhof veia tres nivells d'estratificació nacional, que donen idea de la complexitat de la societat on vivia. Ell els anomenava 'ètnic', 'nacional' i 'estatal', segons una triple gradació polític-nacional: era jueu, vivia a Polònia, la qual formava part de l'imperi rus

Convé assenyalar també que el dialecte jiddisch que parlava era el lituà, que es diferencia del jiddisch polonès. Zamenhof va viure la seva infància a Białystok, en territori històric lituà, una ciutat jueva en dues terceres parts, envoltada d'un camp habitat majoritàriament per bielorussos. Białystok (o *Belastok*, *Balstogé* i *Byalistok*, segons el seu nom en bielorús, lituà i jiddisch, respectivament) no va passar a ser polonesa fins el 1919. La religiositat dels jueus lituans i polonesos era també sensiblement diferent, amb un predomini de l'hassidisme en els segons. Zamenhof parla en alguns escrits de problemes d'encaix dels immigrants en la societat d'acollida: sembla que sempre es va sentir un immigrant lituà en terra polonesa, tot i viure tota la seva vida en un entorn jueu a Białystok, Varsòvia, Moscou, Viena, Veisiejai i Hrodna³.

Justament, resulta bàsic assenyalar que vivia en una societat segregada. Gran part de la seva vida va viure al gueto de Varsòvia, amb la seva població amuntegada que Yitsok B. Singer, l'escriptor en jiddisch premi Nobel de literatura, retrata magistralment en el seu llibre *A la llar d'un rabí*. Tot i que treballava en un hospital de Varsòvia i tenia molts pacients i col·legues polonesos, Gaston Waringhien, el gran estudiós de l'iniciador de l'esperanto, considera que només va entrar per primer cop en una llar gentil el 1905, quan es va allotjar a casa de l'advocat Michaux durant el congrés universal. Tenia 45 anys.

No es tractava només, però, d'una població ancestralment segregada, sinó que li va tocar viure en un temps en què es van desfermar una sèrie de pogroms, després d'un llarg període sense episodis d'aquest tipus: els jueus es van convertir, en l'últim terç del segle XIX, en el boc expiatori del règim tsarista. Les discriminacions contra els jueus eren de tota mena: no podien viure on desitgessin, no podien fer qualsevol feina que els plagués, no podien accedir més enllà de determinat grau de la funció pública... Ell mateix va haver de deixar la universitat a Moscou arran de les persecucions antisemites de 1881, després l'assassinat del tsar Alexandre II.

Val a dir que podem comparar la complexitat de l'entorn de Zamenhof amb la de dos altres eminents jueus de la seva època: Kafka i Canetti. El primer patia la seva condició de doblement minoritari a Praga –jueu i germanoparlant–, mentre que el segon –també jueu i germanòfon– explica que en el seu entorn, al nord de Bulgària, es parlaven nou llengües: búlgar, turc, ladí, romanès, romaní, grec, albanès, armeni i fins i tot rus; ell mateix no parlava el ladí com a primera llengua, que era la llengua habitual dels jueus del seu entorn. Kafka i Canetti vivien, però, en un context molt menys repressor.

Zamenhof va idear l'esperanto amb una finalitat ètica: la concòrdia entre els homes. En el seu temps, però, aquesta visió romàntica semblava ultrapassada

Els primers anys

En aquest context social, podem entendre l'explicació que Zamenhof donava a Michaux en la seva famosa carta: "Si no fos un jueu del gueto, la idea d'unir la humanitat no m'haguera vingut mai al cap o mai no m'haguera aclapat amb tanta obstinació al llarg de tota la meua vida." Zamenhof va idear l'esperanto amb una finalitat ètica: la concòrdia entre els homes. En el seu temps, però, aquesta visió romàntica semblava ultrapassada, com assenyala Eco. Ens trobem a la cúspide del positivisme com a visió del món predominant a la cultura europea: podia prosperar una proposta com la de Zamenhof en un període com aquell?

L'iniciador de l'esperanto no va escriure una extensa justificació ideològica, tot i que en el prefaci del seu Primer Llibre apuntava algunes idees prou significatives

Val a dir que l'iniciador de l'esperanto no va escriure una extensa justificació ideològica, tot i que en el prefaci de seu Primer Llibre de 1887 apuntava algunes idees prou significatives. En aquest combina un seguit d'arguments de caire econòmic-racionalista amb d'altres més socials. En el primer tipus podem comptar raons com: "quant de temps i feina esmercem a aprendre llengües estrangeres", "quant de temps, feina i diners es perden a traduir"; i també: "estant obligats, com ho estem, a emprar el nostre temps en l'estudi de diferents llengües, no podem estudiar-ne cap prou bé", "les llengües no poden progressar cap a la perfecció, sinó que estem sovint obligats, fins i tot parlant en el nostre propi idioma, a manllevar mots i expressions dels estrangers o d'expressions dels nostres pensaments de forma inexacta". Per altra banda, expressa que "la diferència de llengua és causa d'antipatia, fins i tot d'odi, entre les persones". En canvi, després de la generalització de l'ús de l'esperanto, "essent els llibres els mateixos per a tothom, l'educació, els ideals, les conviccions els desitjos seran també els mateixos i totes les nacions estaran unides una germanor comuna". Per a la qual cosa proposa que "tinguem només dues llengües per a aprendre" i fins i tot proposa l'ús "oficial i comercial" de la llengua internacional "en països habitats per persones de diferents nacionalitats". Així, doncs, tot i que l'esperanto podria adquirir una "importància immensa" en la ciència i el comerç, Zamenhof l'imaginava inserit també en la vida social diària en entorns multiètnics com el seu. Per a ell, l'esperanto no ha de reemplaçar cap llengua nacional, sinó que fins i tot l'imagina com un vehicle que en pot preservar la seva puresa – una puresa lingüística, però, que pot veure's arraconada a l'ús domèstic per mor de preservar una pau social, que atribuïa en gran part a raons lingüístiques.

Aquesta visió pot resultar no sols xocantment simplista, sinó també empobridora per a les llengües nacionals, els usos de les quals podrien reduir-se considerablement. Cal considerar, però, la visió del Zamenhof jueu, la llengua nacional del qual era considerada habitualment un simple patuès⁴. El jiddisch no hi perdria

res, doncs, amb la proposta de societat bilingüe que Zamenhof deixa entreveure en el seu llibre fundacional de 1887, publicat inicialment en rus, però ràpidament traduït a l'alemany, el francès, el polonès, l'anglès i altres llengües. Els aspectes ideològics de l'ús d'un idioma internacional ocupen només la part introductòria del prefaci, que s'estén més en temes com la forma de generalitzar l'ús de la nova llengua i la descripció dels elements lingüístics innovadors de la seva proposta. Tot i això, cal preguntar-se fins a quin punt van incidir en els seus lectors o van resultar determinants en la conformació del primer nucli d'adeptes.

Malauradament, no disposem encara de cap estudi sistemàtic sobre els primers esperantistes. Les diferents obres sobre la història del moviment esperantista coincideixen a afirmar que, el 1894, el 60% dels 717 abonats a *La Esperantisto*, la primera revista esperantista, editada a Nuremberg, eren subjectes de l'imperi rus. Això va fer que, en prohibir l'any següent la censura russa l'entrada de la publicació al país, a causa de la publicació d'un relat de Tolstoi, no pogués continuar editant-se. La dada indica el considerable pes demogràfic de l'imperi rus en l'esperantisme inicial, però falten encara estudis que en detallin els principals grups que el constituïen. Tanmateix, tot indica l'existència de tres components amb un pes considerable: els jueus, els polonesos i els tolstoïans. Per descomptat, trobem també un nombre important de russos ètnics no tolstoïans, però considerant que els russos sumaven el 44% dels habitants de l'Imperi, segons el cens de 1896, aquests aparentment estaven subrepresentats. Convé assenyalar, a títol de mostra, que les dues figures literàries del període anterior a la Gran Guerra, que van influir decisivament en la configuració de la poesia i de la prosa literària en esperanto, van ser el polonès Antoni Grabowski i el jueu Kazimierz Bein.

L'esperantisme francès

La desaparició de *La Esperantisto* va fer bascular el centre de gravetat del moviment esperantista cap a França: l'incipient moviment esperantista havia d'organitzar-se sense dependre dels atzars de censura tsarista i a França es van trobar organitzadors hàbils, enèrgics i econòmicament sol-

JACQUES LAHITTE

L'actual centre d'esperanto a Białystok

vents. Entre aquest nucli, destacaven Louis de Beaufront (instructor privat), Théophile Cart (lingüista; lector universitari i professor d'institut), Carlo Bourlet (matemàtic), Hippolyte Sébert (general i científic), Émile Javal (metge i investigador; exdiputat), Émile Boirac (filòsof i rector universitari) i Louis Bastien (intendent general). Ens trobem, doncs, davant de parlants de la llengua dominant i membres del grup nacional hegemònic –amb l'excepció de Javal, jueu–, però sobretot també de l'elit social generadora d'opinió⁵. El moviment esperantista comptava també a Rússia amb personatges influents, com el capità Aleksandr Postnikov, amb connexions a la cort, però la quantitat i el pes dels dirigents francesos és més que notable. A la França racionalista, entre membres del grup d'opinió dominant, l'esperanto s'ha d'emmotllar al corrent de pensament hegemònic: l'esperanto es proposa, sobretot, com un invent tecnològic. L'excapità d'artilleria Gaston Moch, per exemple, ho expressa clarament en un opuscle propagandístic: “S'esdevindrà amb la llengua internacional com amb els pesos i les mesures: la més pràctica –és a dir la que, responent a totes les necessitats, serà la més fàcil d'aprendre i de manipular– s'imposarà com acaba de fer-ho el sistema mètric.” Opinions semblants es poden trobar en articles de la revista *L'espérantiste*, fundada el 1898 per Beaufront. L'Enciclopèdia de l'Esperanto (publicada el 1934) en destaca

A la França racionalista l'esperanto es proposa, sobretot, com un invent tecnològic. “La llengua internacional s'imposarà com acaba de fer-ho el sistema mètric”

la importància: “*L’espérantiste* va assolir una gran influència en l’opinió pública –potser la més gran fins ara– no solament a França, sinó també en altres països i gràcies a aquesta van aconseguir-se molts fervorosos afiliats. A més a més, la seva aparició va succeir en un moment en què –excepte *Lingvo Internacia*– no apareixia cap altra revista esperantista.” Certament, aquesta visió de l’esperanto com a element de modernitat i progrés va fer forat no sols a França, sinó que la trobem ben documentada, per exemple, en l’esperantisme mallorquí, que va estar lligat en els seus orígens a organitzacions com el Foment del Turisme⁶.

La declaració de Bolonya

Una visió i l’altra havien, irremeiablement, de col·lidir i això va esdevenir-se durant el I Congrés Universal, celebrat l’agost de 1905 a la població franco-flamenca de Bonen of Beunen (o Boulogne-sur-Mer). El primer Congrés va agafar un gran ressò internacional i va aconseguir aplegar 688 esperantistes de 20 estats diferents. Divuit anys després de l’edició de la gramàtica fundacional de Zamenhof, l’esperantisme estava necessitat d’un gran aplec internacional, no solament per a constatar i gaudir de l’efectiva funcionalitat de la llengua, sinó per a definir algunes estructures organitzatives del moviment esperantista. I, efectivament, el congrés va aprovar el Fonament de l’Esperanto –una definició bàsica de la llengua considerada inalterable– i la creació dels comitès lingüístic i organitzatiu –el primer, amb funcions d’acadèmia de la llengua i el segon en tant que junta directiva del moviment per la llengua internacional. No menys important, el congrés va aprovar també la Declaració sobre l’Esperanto, el document que pretenia definir l’esperantisme i deslligar-lo clarament del seu creador. El document es divideix en cinc punts: en el primer es defineix l’esperantisme com “l’esforç d’expandir en tot el món l’ús d’una llengua neutral que (...) donaria a les persones de diferents nacions la possibilitat d’entendre’s entre elles”. El segon punt afirma que només una llengua planificada, i particularment l’esperanto, pot complir aquesta missió.

Seguidament, es recull la voluntat de “l’autor de la llengua” de renunciar tots els drets i privilegis sobre la llengua⁷. En el quart punt es defineix el Fonament de l’Esperanto com a base única de la llengua. Finalment, es defineix com a esperantista “tota persona que coneix i utilitza la llengua esperanto, independentment dels fins per als quals l’usa”.

La declaració de Bolonya va ser fruit d’una convergència d’interessos entre els esperantistes francesos i Zamenhof

La declaració de Bolonya va ser fruit d’una convergència d’interessos entre els esperantistes francesos i Zamenhof. Els primers volien deslligar com més millor l’esperanto de la personalitat visionària del metge de Varsòvia. Aquest, en canvi, considerant que una llengua comuna no resultava suficient per a agermanar la humanitat estava treballant en una mena de moviment ecumènic *avant la lettre*, però era conscient que aquesta iniciativa resultaria del tot sorprenent per a molts esperantistes, tant a l’oest com a l’est d’Europa, i no volia comprometre l’esperanto, l’obra de la seva vida, amb la nova iniciativa⁸. El resultat d’aquest doble interès es va manifestar en un document sorprenent i contradictori amb la tendència general del moviment esperantista: la definició de l’esperanto poc més que com a instrument de comunicació, una nova aportació de la ciència triomfant per a solucionar un problema emergent en un món cada cop més globalitzat. L’esperanto podrà ser usat a partir de llavors per a qualsevol finalitat, incloent-hi la propaganda nazi (com va succeir trenta anys després, durant el breu interval de temps entre la victòria del Partit Nacional-Socialista i la prohibició de l’Associació Esperantista Alemanyana per part d’aquell).

Aquesta confluència d’interessos no va ser, però, mancada de topades, una de

les més conegudes de les quals fou la censura de l’estrofa final de la “Pregària sota la senyera verda”, el nou poema de Zamenhof que aquest va recitar durant el congrés bolonyès, malgrat les reticències dels organitzadors

L’humanitarisme

Zamenhof veu més i més que l’esperanto no és suficient per a la societat en pau a què aspira i perfila cada vegada més la seva proposta de moviment ‘humanitarista’ (*homaranismo*)⁹. Ell mateix afirma: “Una llengua internacional té com a objectiu crear entre els pobles un pont neutral en el terreny lingüístic; l’humanitarisme vol crear aquest mateix pont en tots els terrenys. L’humanitarisme és tan sols un esperantisme reforçat.” L’oposició frontal de l’elit esperantista francesa –particularment de Javal, Beaufront, Bourlet, Cart, Sébert i Moch– al projecte que anava perfilant més i més va fer que Zamenhof dubtés fins a l’últim moment de participar en el segon Congrés Universal, celebrat el 1906 a Ginebra. Novament, es va arribar *in extremis* a un compromís: Zamenhof no va llegir la segona part del seu discurs inaugural, sobre l’humanitarisme; tanmateix, en una dels seves peces retòriques més sentides i reeixides, va centrar el discurs en la proposta ideològica de la Idea Interna (*interna ideo*), que poc abans havia llançat sota pseudònim en les pàgines de la revista *Ruslanda Esperantisto*, conjuntament amb l’humanitarisme.

Zamenhof acusa directament persones que no esmenta d’intentar apropiar-se del moviment esperantista amb la seva reacció reduccionista

Zamenhof constata en la seva al·locució que pot ser esperantista “fins i tot aquell qui usa l’esperanto per als objectius més innobles i odiosos” i que alguns esperantistes tergiversen la Declaració de

l'Esperantisme, acceptada tan sols un any abans, fins a "matar" l'aspecte ideològic de l'esperanto. En canvi, per a ell, "a part de l'aspecte *pràctic*, obligatori per a tots i indicat a la Declaració, l'esperantisme té també un altre costat *ideològic*, no obligatori però molt més important". I aclareix: "Vindrà un temps en què l'esperanto, convertit en patrimoni de tota la humanitat, perdrà el seu caràcter ideològic; llavors esdevindrà tan sols una llengua, ja no es lluitarà per ell, només se'n traurà profit. Però ara, quan gairebé tots els esperantistes encara no se n'aprofiten, sinó que només lluiten per ell, som tots molt conscients que ens mou a treballar per l'esperanto no el pensament del seu ús pràctic, sinó el pensament per la *idea* important, gran i santa que una llengua internacional porta en si."

Zamenhof, però, va més enllà de proposar una visió idealista de l'esperanto complementària de la lectura més utilitarista de la declaració de Bolonya, sinó que acusa directament persones que no esmenta d'intentar apropiarse del moviment esperantista amb la seva visió reduccionista: "Pel temor de desplaure potser aquelles persones que volen usar l'esperanto per a afers pràctics, no tots hem d'esquinçar del nostre cor aquella part de l'esperantisme que és la més important, la més santa, aquella idea que és el principal objectiu de l'esperantisme (...). Si nosaltres, els primers lluitadors per l'esperanto, fóssim obligats a evitar del nostre afer tot ideal, indignadament estriparíem i cremaríem tot el que havíem escrit per l'esperanto, anul·laríem amb dolor la labor i els sacrificis de tota la nostra vida, foragitaríem lluny l'estel verd que penja al nostre pit i exclamaríem amb abominació: «Amb un esperanto *semblant*, que només ha de servir per als objectius comercials i pràctics, no hi volem compartir res!»".

En canvi, Zamenhof no procura definir amb exactitud l'aspecte ideològic de l'esperanto, allò que anomena la idea interna, tot i que parla de "la fraternitat i la justícia entre els pobles". La vaguetat del terme, de fet, permet cohesionar sentiments prou distints –incloent-hi el cosmopolitisme, el nacionalisme dels pobles sense estat o l'internacionalisme proletari–, de manera que permet crear un sentiment d'unitat entre grups ideològicament molt distants. Künzli, un dels més importants estudiosos actuals de la història de

l Congrés Universal d'Esperanto, celebrat l'agost de 1905 a la població francoflamenca de Bolonya.

l'esperanto, ho expressa d'aquesta manera: "Encara que l'hil·lelisme-humanitarisme després va ser en gran part oblidat pels esperantistes, molts d'ells estan convençuts que sense aquesta base ideològica no existiria la idea interna de l'esperanto. Precisament la idea interna és la responsable –a banda de la construcció genial de la llengua esperanto– que la llengua i el moviment es mantinguessin vius. Així, doncs, exactament en aquests dos punts l'esperanto es distingeix de les altres llengües planificades que es van proposar després de l'esperanto i que estan orientades més lingüísticament que socio-ideològicament."

L'ido

No està clar fins a quin punt aquesta confrontació ideològica té un paper en l'episodi més dramàtic de la història del moviment esperantista, l'escissió idista que va esclatar l'any següent, el 1907. El 1900, els francesos Louis Couturat i Léopold Leau –matemàtics tots dos–, van endegar la Delegació per l'Adopció de la Llengua Internacional per tal de demanar a la Lliga Internacional d'Acadèmies d'escollir una llengua internacional o, si aquesta refusés, crear una comissió per a elegir-la. Després que Couturat i Leau publicuessin, el 1903, el seu magne estudi preparatori sobre la història de les llengües planificades¹⁰, el 1906 la Delegació va cursar la petició a la Lliga Internacional, però en inhibir-se aquesta de la qüestió el maig de 1907, Couturat va establir una comissió de dotze persones per a procedir a l'elecció. Els esperantistes van

La vaguetat de la Idea Interna permet cohesionar sentiments prou distints –incloent-hi el cosmopolitisme, el nacionalisme dels pobles sense estat o l'internacionalisme proletari

Encara que l'hil·lelisme-humanitarisme ha estat en gran part oblidat pels esperantistes, molts estan convençuts que sense aquesta base ideològica no existiria la idea interna de l'esperanto

Congrés d'Ido a Dessau l'any 1922.

El moviment esperantista va rebre l'episodi com una traïció i va rebutjar categòricament qualsevol canvi en la llengua, causant l'aparició del nou projecte –que va passar a ser anomenat ido– com a llengua i moviment rivals

delegar Louis de Beaufront, “el segon pare de l’esperanto”, per a representar-los. Finalment, el mes d’octubre la Delegació va elegir en principi l’esperanto, amb l’avinentsa que s’hi introduïssin una sèrie de canvis presentats sota el pseudònim d’*ido* (en esperanto: ‘fill, cadell’). Posteriorment, Beaufront en va assumir l’autoria, tot i que papers pòstums de Couturat semblen indicar que el creador de la nova llengua va ser ell i que, no podent defensar la seva proposta en tant que secretari de la Delegació, Beaufront va acceptar de presentar-se’n com l’autor. El moviment esperantista va rebre l’episodi com una traïció i va rebutjar categòricament qualsevol canvi en la llengua, causant l’aparició del nou projecte –que va passar a ser anomenat

ido– com a llengua i moviment rivals. Segons l’Enciclopèdia de l’Esperanto, el moviment idista va arrossegar un 3 o 4% dels esperantistes, però un 20% dels dirigents, en particular Beaufront, Moch, Charles Lemaire i René Lemaire. Dels 304 grups esperantistes existents el 1910, 14 van adoptar l’ido, que va aconseguir la majoria dels seus seguidors a França, Bèlgica, Suècia, Alemanya i Dinamarca.

De fet, la desproporció entre el nombre de dirigents i d’esperantistes sense càrrecs que van adoptar l’ido pot indicar el descontentament d’una part important de la cúpula dirigent esperantista, però també l’exactitud de l’anàlisi de Zamenhof sobre el fons de l’esperantisme. Lingüistes de renom, com Otto Jespersen o André Martinet, que han treballat en el camp de les llengües planificades, han expressat a vegades opinions molt dures sobre la relació dels esperantistes amb la seva llengua. En això sembla aflorar una altra qüestió tòpica del moviment per a l’adopció d’una llengua internacional i que va causar l’ensorrament sobtat del Volapük, el primer idioma planificat que va assolir un èxit remarcable: la propietat de la llengua. Ha de ser una llengua construïda el patrimoni d’una elit de lingüistes que són capaços de definir-la fins a l’últim detall i de controlar-ne l’evolució (o la falta d’evolució), o una llengua construïda des del precís mo-

ment en què se socialitza passa a ser un patrimoni comú dels seus parlants i evoluciona com qualsevol altre idioma? O, vist des d’un altre punt de vista: pot socialitzar-se un idioma planificat i així esdevenir una llengua plena, sense vehicular plantejaments idealistes? Künzli planteja la qüestió de la següent manera: “No sols les qüestions lingüístiques, ortogràfiques i gramaticals en la llengua esperanto, sinó també les consideracions ideològiques concretes (hil·lelisme) de Zamenhof van distanciar alguns esperantistes, sobretot a França però també a Suïssa, de Zamenhof i de la seva llengua esperanto i els van conduir al port del moviment idista. El moviment idista sens dubte té la seva base ja des d’abans, però el temps de l’explosió del cisma idista exactament després de l’aparició de l’humanitarisme potser no va ser per casualitat.”

Per a Zamenhof, membre del grup social i nacional més reprimit en la seva societat, l’esperanto no és una finalitat sinó un mitjà cap a una societat més justa i igualitària. En canvi, en arribar a França i trobar propagandistes que malden per a aconseguir suport entre les elits, s’intenta treure a l’esperanto gran part de la seva càrrega transformadora de la societat perquè esdevingui una freda eina de comprensió internacional

El fet és que, si repassem els inicis de la història del moviment esperantista, trobem que la seva expansió cap a Europa Occidental des d’una situació social i nacional molt diferent portava latent amb si els gèrmens d’un xoc cultural. Per a Zamenhof, membre del grup social i nacional més reprimit en la seva societat, l’esperanto no és una finalitat en si mateix, sinó un mitjà cap a

una societat més justa i igualitària. En canvi, en arribar a França i trobar propagandistes que malden per a aconseguir suport entre les elits culturals, científiques i polítiques, s'intenta treure a l'esperanto gran part de la seva càrrega transformadora de la societat perquè esdevingui, en paraules de Zamenhof, "una freda eina de comprensió internacional, semblant als senyals marítics, tot i que més perfecte". El conflicte era previsible des que Louis de Beaufront va endegar aquesta línia, però es va agreujar a mesura que els contactes entre els esperantistes es van fer més sovintejats i l'organització esperantista es va centralitzar més, particularment arran de la celebració dels primers congressos esperantistes internacionals. De fet, entre la celebració del primer Congrés Universal, l'agost de 1905, fins a la sentència de la Delegació, l'octubre de 1907, s'encadenen una successió de fets que aboquen el moviment esperantista a la major crisi de la seva història: l'escissió idista.

Eco considera l'esperanto com una raresa en les llengües planificades de la seva època, perquè en certa manera reprèn les idees místiques de projectes de segles anteriors, que havien estat abandonades. En canvi és l'única llengua planificada que ha assolit un cert èxit gràcies a un sentiment de comunitat que fidelitza els parlants. L'element cohesionador és vague i, per tant, pot resultar fins a cert punt discutible: els esperantistes són, i

LLUIS BATTLE

han estat sempre, diversos i, igual que ara, sens dubte han concorregut diferents factors ideològics o psicològics en el fet que una persona esdevingui i romangui esperantista. Per això, malgrat la seva importància en l'espai de referències de la cultura esperantista, la "idea interna" de l'esperanto, presentada com a nexa ideològic únic entre els esperantistes, no sembla creïble, però és indubtable que la socialització de l'esperanto ha pogut esdevenir-se gràcies a un grau de cohesió de la comunitat de parlants i de fidelitat lingüística imprescindible en tot grup lingüístic. L'esperanto, en aconseguir-los, ha pogut esdevenir l'única llengua planificada socialitzada i, així, una llengua plena i viva. □

**L'esperanto
ha pogut esdevenir
l'única llengua
planificada socialitzada
i, així, una llengua
plena i viva**

Notes

¹ En total, 917 fins al 1973, segons Duličenko.

² Segons l'inventari de publicacions periòdiques de llengües planificades editat pel Cercle Takács, on es llisten set mil publicacions periòdiques en llengües planificades o del moviment per una llengua auxiliar internacional, d'un total de publicacions relacionades amb 25 llengües, l'esperanto acapara el 95% de les capçaleres.

³ Mostra de les diferents sensibilitats de les comunitats jueves polonesa i lituana, segons Maimon, Khibat-Cion, la societat protosionista de Varsòvia de què Zamenhof va ser cofundador el 1881, estava composta només de jueus d'origen lituà. El mateix Zamenhof expressava aquest fet en una carta del 1882: "Els joves de Varsòvia, especialment els de famílies instruïdes, són indiferents a aquesta qüestió [el sionisme]. Es consideren polone-

sos de religió jueva. Així, doncs, nosaltres, els jueus lituans de Varsòvia, tenim el deure de despertar la seva simpatia pel nostre poble."

⁴ Ell, però, l'havia estudiat amb profunditat durant els seus anys d'estudiant de medicina a Moscou (1879-1881) i n'havia redactat la segona gramàtica –la primera escrita per un jueu–, que només seria publicada parcialment el 1909.

⁵ Cal assenyalar, però, un petit subgrup, al segon nivell, d'activistes relacionats amb l'incipient moviment per la pau i l'arbitratge internacional, com Louis Couturat o Gaston Moch.

⁶ L'esperantisme francès, sota el guiatge de Carlo Bourlet, també va establir un sòlid vincle amb el Touring-Club de France.

⁷ Cal entendre aquest apartat bàsicament com una referència velada a la llengua internacio-

nal Volapük, que va obtenir una acollida molt notable als anys 1880, però el moviment en favor de la qual va ensorrar-se per l'actitud dictatorial del seu creador.

⁸ La proposta de Zamenhof, publicada sota diferents pseudònims i reformulada de distintes maneres, no va tirar endavant. Inicialment va ser donada a conèixer en l'opuscle *Hilelismo*, el 1901, amb una difusió molt reduïda, però Zamenhof va modificar substancialment la proposta inicial i a partir de 1906 va utilitzar el terme *homaranismo*.

⁹ La traducció del terme és difícil. Jordi Carbonell, en la seva traducció de la biografia de Zamenhof escrita per Marjorie Boulton, prefereix assimilar el terme en esperanto, bo i mantenint-lo entre cometes: "homaranisme".

¹⁰ El 1907 en van publicar una ampliació.

L'esperanto, l'esperantisme i la seva relació amb alguns règims

Xavier Margais

El juliol de 2008 s'ha celebrat al Japó unencontre dels màxims mandataris del món, els qui formen el grup denominat del G8. La policia japonesa va rebre informació prou alarmant: un determinat nombre d'antiglobalitzadors han estat aprenent, i ara parlen, una llengua críptica, hermètica, encaminada a evitar i confondre la vigilància policial. La llengua s'anomena esperanto.

Amb l'eficàcia que adorna els fets protagonitzats per la policia, uns agents amb provada capacitat arriben a la conclusió que el lloc més pròxim on hom pot aprendre aquesta hermètica llengua és a Corea del Sud. L'objectiu es presenta diàfan: per a poder anul·lar la capacitat lingüística dels antiglobalitzadors cal enviar a Corea alguns agents amb capacitat lingüística prou solvent. No cal dir que hauria sortit més econòmic al sofert contribuent japonès si haguessin enviat els agents a aprendre esperanto a qualsevol de les ciutats japoneses.

Això és només un exemple. Des de bon començament, és a dir, des de l'aparició de l'esperanto hi ha hagut autoritats, o funcionaris d'estat, que han suposat que aquesta llengua constituïa un eventual perill. Cal recordar com va acabar la revista *La Esperantisto* a la Rússia tsarista? O com fou perseguit el moviment esperantista per alguns dictadors a l'Europa del segle xx? Podríem dir que d'aquestes vicissituds no se'n va salvar ni l'enyorada Segona República Espanyola.

Ara ha passat molt de temps, tant, que ningú recorda els fets que van succeir,

i podria ser que només els recordessin alguns historiadors, pocs. En el territori de la monarquia espanyola des de 1492, data de l'expulsió dels jueus, fins al final del segle XIX, aquests van ser absolutament proscriuïts i els van ser negats els seus drets. Necessitats econòmiques, provoquen que a la darrereria del segle XIX i primera del XX els distints governs de la monarquia borbònica pensin a acceptar el retorn de descendents de sefardites, sempre i quan aquests tinguin assegurat professionalment el tipus de vida i acceptin que hauran de viure en un estat confessionalment catòlic. Les distintes guerres balcàniques, l'enfonsament de l'imperi otomà i algunes altres circumstàncies fan que uns tres mil jueus sefardites retornin a territoris de l'estat espanyol; la majoria s'instal·len a Catalunya. Però la pujada del nazisme a Alemanya i la crisi econòmica mundial convergeixen tot situant l'esperanto i l'esperantisme a l'ull de l'huracà de la vigilància policial i diplomàtica de l'estat espanyol, llavors la II República.

Els fets són els següents. Ens trobem al 1934. SAT¹ organitza el seu congrés anual a València. Són milers els jueus europeus, sobretot d'Alemanya i Polònia, que cerquen refugi a Europa i fora d'Europa, i la República espanyola és vista com un bon lloc on refugiar-se i encetar una nova vida; a més a més, ara és un estat laic. Però hi ha dos problemes, per una banda la crisi econòmica i per altra banda el posicionament polític que ha dividit la república en dos blocs antagònics: un, d'esquerres, republicans favorables a la socialització del fruit del treball i favorables al retorn dels jueus, i

l'altre de dretes, que estan esperant el retorn de la monarquia, que veuen perillar la seva hegemonia social, religiosament actius i batalladors de caire catòlic, massa sovint ultramuntans i declarats antisemites.

El 1934 governa la República una coalició de dretes que no vol sentir parlar del retorn dels jueus sefardites descendents dels expulsats, exceptuant aquells qui amb el retorn aportin un capital prou interessant. La resta són vistos com a agents del comunisme internacional. En aquest context, crida l'atenció a distints consolats i a l'ambaixada espanyola a França l'elevat nombre de jueus que des del mes de juny demanen un visat per a assistir al congrés de SAT a València que s'ha de celebrar el mes d'agost.² La gran majoria de les sol·licituds són fetes a Tolosa de Llenguadoc i a l'ambaixada a París. L'alarma provoca que augmenti el control sobre aquests jueus, perquè la informació que faciliten des de França a les autoritats governatives són que aprofitaran que estan a València per a contactar amb anarquistes i comunistes. El temor el confirmen en posterior informe, anomenen Herbert Levy i Bernard Hofner, que ja havien demanat el visat per anar al congrés de València i alhora apareixien citats com a actius comunistes en el periòdic *La Dépêche*. Per tot plegat, a governació no els feia cap gràcia que se celebrés el congrés dels denominats *sennaciuloj*, perquè feien gala de ser uns sense pàtria i perquè d'una manera o altra es confirmaven les sospites que alguns d'aquells jueus eren professionals de la III Internacional.

Sembla ser que durant una època l'èmfasi funcional es va focalitzar en la persona del jueu d'origen polonès Gershon Goldstein, a qui des del consolat de Tolosa van denegar repetidament el visat; no obstant això, l'actuació de la Federació Catalana d'Esperanto³, va permetre que finalment li fos segellat el visat al passaport. Per la seva banda, el cònsol, incansable, va continuar indagant i va arribar a la conclusió que Goldstein coneixia l'esperanto a un nivell molt elemental, la qual cosa significava que totes aquelles persones que havien aconseguit entrar a Espanya per tal d'assistir al congrés dels sense pàtria a València, haurien de ser estretament vigilades per la policia.

Foren tantes les barreres posades per les autoritats dels distints consolats i ambaixades als qui sol·licitaven visat per assistir al congrés de SAT a València, que el mateix delegat a l'àrea on es trobava l'estat espanyol va reclamar ajut a l'ambaixada espanyola a París per a afavorir l'èxit del congrés i que les barreres fossin aplicades com ho havien estat abans, sense tanta bel·ligerància; contràriament, la policia va assumir que els fugitius del nazisme empraven institucions culturals o filantròpiques per a ingressar a l'estat espanyol, i per tant el món esperantista s'hi veia involucrat. Així, després de repetides denúncies del cònsol de Tolosa, el jueu esperantista d'origen polonès Josef Tanenbaum, que havia instal·lat la seva residència a Barcelona una vegada finit el congrés de València, fou capturat per la policia i retornat a França.⁴ En aquest context la policia va augmentar el control de les discretes comunitats jueves situades tant a Catalunya com a la resta de l'estat.

Efectivament, trobem prou informació que ens permet constatar el fet que el mateix món esperantista fou en la seva mesura prou diligent per a intentar ajudar els esperantistes que fugien de l'infern nazi. Posarem un exemple, el 27 de març de 1934, Julio Mangada utilitzant el nom de l'Asociación Esperantista Española a la capçalera de l'escrit, va dirigir-se per correu al llavors ministre de la Guerra i futur president de la República, Diego Martínez Barrio, demanant-li que intercedís per la persona de Paul von Prabucki, professor d'esperanto i perseguit per les forces hitlerianes, i que li fos atorgada feina com a professor d'alemany a l'Escola Superior de Guerra.⁵

Cartell del primer congrés d'obriers esperantistes, París 1914

En conclusió, no podem evitar constatar certes similituds no sols de capteniment, sinó també per la forma d'actuar dels distints governs i a distintes èpoques quan han d'afrontar determinats problemes que sorgeixen de la injustícia, provocada pels mateixos governs. Avui, l'actuació del govern japonès davant dels antiglobalitzadors, tot i que celebrem que policies japonesos hagin après esperanto; ahir, l'acceptació que feren del nazisme i les clàusules que posaren per a impedir fugir-ne. No podem per menys que alegrar-nos de poder constatar que des de les nostres associacions van fer el que pogueren, encara que fos limitat, per tal d'ajudar els esperantistes d'arreu, fossin o no sefardites. □

Notes

¹ SAT: Sennacieca Asocio Tutmonda. Associació esperantista mundial de treballadors que es proclamen anacionals o sense pàtria.

² Podeu ampliar informació a: Isidro González, *Los judíos y la Segunda República (1931-1939)*, pàg. 199-203, Alianza Ensayo, Madrid 2004.

³ El Dr. I. González l'anomena "Liga Esperantista

de Catalunya", vegeu pàg. 201 de l'obra citada a la nota anterior.

⁴ Consultada la base de dades del centre Iad Vashem de Jerusalem, dedicat a la memòria dels jueus assassinats pels nazis, veiem que més d'un comparteix aquest nom i llinatge, i que n'hi ha algun que era originari de Polònia i residia a França. Aquest fet ens fa pensar que en hipòtesi un

d'ells podria ser d'aquest company esperantista, però malauradament no ho podem confirmar per manca de més dades.

⁵ Extret de l'expedient personal obert a Julio Mangada Rosenörn, pel "Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo". Salamanca (Espanya), "Archivo General de la Guerra Civil Española".

34a Kataluna Kongreso de Esperanto

Ĉi-jare la kongresa prelegaro ĉefe turnos ĉirkaŭ la temo “Esperanto kaj tutmondiĝo: perspektivoj por la estonto”. La kongreso celas aparte atenti pri la celoj de esperantismo en mondo pliimplektiĝanta ekonomie, kulture, lingve, ideologie kaj loĝe, tamen atentos ankaŭ aliajn temojn por doni pli grandan diversecon al la prelegoj. Inter la konfirmitaj prelegontoj elstaras la partopreno de la brit-usona profesoro Humphrey Tonkin, prezidanto de la Esperantic Studies Foundation kaj kunredaktoro de la revuo *Language Problems & Language Planning* (Lingvaj Problemoj kaj Lingva Planado). Li tradukis i.a. du ŝekspirajn teatraĵojn (La vivo de *Henriko Kvina*,

Inter la konfirmitaj prelegontoj elstaras la partopreno de la brit-usona profesoro Humphrey Tonkin

La danc-instruisto Mon Cardona organizos atelieron pri internaciaj popol-dancoj

2003, kaj *La vinta fabelo*, 2006), kaj estas aŭtoro de la eseo *Lingvo kaj popolo* (2006), brile elstara verko diskutanta la rolon de esperanto en nia hodiaŭa socio. Ni deziras ankaŭ dediĉi parton de la kongreso al iom alia interlingvo: la muziko. Krom programero pri muziko kun la partopreno de la diskeldonisto Floreal Martorell, koncertos i.a. la esperanto-muzikisto Alejandro Cossavella. Elstaras en la distra programo ankaŭ la dancigo de internaciaj popol-dancoj far la danc-instruisto Mon Cardona kaj la teatraĵo de Tuluza Teatra Trupo. Rilate al gastigado, KEA povas helpi vin trovi gastejon aŭ hotelon. Ĉi-jare amasloĝejo estas antaŭvidata. □

34a KATALUNA KONGRESO DE ESPERANTO

Sabadell 6an, 7an kaj 8an de decembro 2008

www.esperanto.cat

